

UNIwersytet PEDAGOGICZNY
im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

CENTRUM KSZTAŁCENIA NAUCZYCIELI

Studia Podyplomowe : Przygotowanie do wykonywania zawodu nauczyciela

Karolina Błaszczuk

Projekt edukacyjny

Życie codzienne mieszkańców Krosna w latach 60. XX wieku

Praca zaliczeniowa z przedmiotu Projekty Edukacyjne

napisana pod kierunkiem

dr hab. Natalii Demeshkant

Kraków 2021

Spis treści

Wstęp.....	3
Rozdział I - Wprowadzenie teoretyczne	5
Rozdział II – Metodologia.....	11
Rozdział III – Wyniki badań	18
Rozdział IV – Podsumowanie i wnioski	20
Bibliografia.....	22
Aneks 1.....	23
Aneks 2.....	26
Aneks 3.....	27
Aneks 4.....	29

Wstęp

Projekt edukacyjny to terminowe zadanie wymagające podejmowania różnych aktywności realizowanych samodzielnie przez uczniów według przygotowanego wcześniej planu. Jego charakter może różnić się ze względu na tematykę, przedmiot, w ramach którego jest realizowany czy cele, jakie są stawiane jeszcze przed rozpoczęciem pracy. (Klimowicz, 2009, s.79.)

Zgodnie z przytoczoną powyżej definicją stworzyłam projekt *Życie mieszkańców Krosna w latach 60. XX wieku*. Łączy on dwa bliskie sobie przedmioty szkolne – historię oraz język polski i to właśnie wiadomości i umiejętności dotyczące tych obszarów będą brane pod uwagę podczas jego realizacji. Jednakże jako przyszła nauczycielka historii skupię się raczej na zagadnieniach związanych z tym pierwszym przedmiotem.

Dużą rolę w urzeczywistnieniu tego projektu edukacyjnego odgrywa zaangażowanie środowiska rodzinnego ucznia oraz społeczności miejskiej. Ma to na celu większą integrację młodzieży z ich otoczeniem. Jest on przeznaczony dla klasy ósmej szkoły podstawowej, ponieważ właśnie na tym etapie edukacyjnym, zgodnie z wymaganiami podstawy programowej, młodzież poznaje historię II połowy XX wieku, w tym zagadnienia związane z Polską Rzeczpospolitą Ludową. Niniejszy projekt edukacyjny jest więc doskonałym uzupełnieniem nabywanej przez nich wiedzy. Warto wspomnieć, że jest to projekt autorski, który nie został jeszcze nigdzie zrealizowany, ale mam nadzieję, iż uda się go urzeczywistnić w przyszłości. (*Podstawa programowa do historii dla szkoły podstawowej*)

W ramach projektu uczniowie będą przeprowadzali wywiady ze swoimi dziadkami, krewnymi lub innymi osobami, które żyły w latach 60. w Krośnie i są świadkami historii codzienności. *Oral history* jest bowiem niezwykle ważnym materiałem badawczym, o którym młodzież bardzo często niewiele wie. W drodze wyjątku, jeśli uczeń nie będzie miał możliwości kontaktu z rodziną, dopuszcza się skorzystanie z pomocy osób obcych (np. emerytowanych pracowników szkoły, sąsiadów itp.). W swoich rozmowach ósmoklasiści powinni poruszyć tematykę życia codziennego (m.in. wygląd domów i mieszkań krosnian, model rodziny, moda, motoryzacja, praca, sport, czas wolny, rozrywka itd.). Każda grupa będzie opracowywała inny temat. Młodzież nie musi podążać jedynie za kwestiami zamieszczonymi w instrukcji. Projekt został tak skonstruowany, aby uczniowie mieli dużą swobodę w wymyślaniu i podawaniu własnych tematów do rozmów i wywiadów.

Głównym celem projektu jest „odczarowanie” historii jako nauki wyłącznie o wydarzeniach politycznych, datach i wielkich nazwiskach. Dużą rolę w niniejszym projekcie będzie odgrywała współpraca z miejskimi bibliotekami (Krośnieńską Biblioteką Publiczną,

Biblioteką Pedagogiczną w Krośnie) i innymi placówkami kulturowymi, np.: lokalnymi muzeami, izbami pamięci, Centrum Dziedzictwa Szkła oraz Regionalnym Centrum Kultur Pogranicza w Krośnie, gdzie młodzież powinna poszukiwać opracowań do swoich wywiadów, aby skonfrontować historię mówioną z wiedzą książkową. Dopelnieniem pracy uczniów będzie wykorzystanie źródeł archiwalnych: nagrań, zdjęć i artykułów, a także stron internetowych, które dotyczą historii miasta. Ważne będą również materiały znajdujące się w prywatnych zbiorach rozmówców (dziadków, krewnych). Oczywiście uczniowie powinni uzyskać zgodę właścicieli na korzystanie z nich oraz późniejszą publikację tych materiałów. Młodzież z klasy ósmej przedstawi efekty swojej pracy w formie reportażu lub fotoreportażu liczącego 4-5 stron druku A4. Nieco wcześniej prace te zostaną przedstawione w skróconej formie podczas szkolnego Dnia Patrona, w którym udział wezmą również bohaterowie wywiadów przeprowadzanych przez uczniów. Jako że każda grupa przygotowuje inny temat, połączenie ich podczas uroczystości, ukaże kompleksowe wiadomości dotyczące życia codziennego w Krośnie lat 60. XX wieku. Wspomniane formy pisemne zostaną później w całości wydrukowane w prasie lokalnej – gazecie „KrosnoSfera – Dwutygodniku Społeczno-Kulturowym”.

W niniejszej pracy zaliczeniowej chciałabym uzasadnić wybór właśnie takiego tematu dla projektu edukacyjnego z historii i przedstawić cele, które mogą zostać osiągnięte poprzez jego realizację. Postaram się również zarysować profil klasy, dla której przeznaczony jest ten projekt oraz opisać sposób sprawdzenia efektywności działań związanych z projektowymi zadaniami. *Życie mieszkańców Krosna w latach 60. XX wieku* zakłada nie tylko pozytywne skutki dla poszerzenia wiedzy i umiejętności z historii i języka polskiego, ale również wyniki związane z relacjami rodzinnymi i społecznymi. Sprawdzenie efektywności będzie ograniczało się jednak głównie do spraw związanych z edukacją szkolną, ponieważ trudno byłoby jednoznacznie orzec, czy kontakt dzieci z rodziną się poprawił. Znajdzie się tutaj również opis fiszki projektowej oraz narzędzi badawczych, z których mają korzystać nauczyciele i opiekunowie, aby sprawdzić efektywność działań projektowych dla procesu edukacyjnego i wychowawczego. Praca zawiera także wnioski, które nasuwają się po analizie niniejszego projektu oraz załączniki dopełniające całość.

Rozdział I - Wprowadzenie teoretyczne

Temat projektu edukacyjnego, jakim jest *Życie mieszkańców Krosna w latach 60. XX wieku*, został przeze mnie wybrany z wielu względów. Ważne jest przede wszystkim miejsce – Krosno, bo właśnie dla młodych mieszkańców tego miasta przeznaczony jest projekt. Miejscowość ta leży na terenie województwa podkarpackiego i jest miastem powiatowym o bogatej historii sięgającej XIV wieku. Wybór tego miasta wypływa z faktu, że jest to moja rodzinna miejscowość, z którą wiąże zawodowe plany na przyszłość. (Oczywiście istnieje możliwość przystosowania niniejszego tematu do realiów innej miejscowości.) Przy wyborze okresu, który mają badać uczniowie (lata 60. XX wieku), kierowałam się głównie wiekiem dziadków młodzieży. Prawie wszyscy uczniowie mają w rodzinie kogoś, kto dobrze pamięta wspomniane czasy. Ponadto okres ten jest ciekawy ze względu na rozwijającą się wówczas w Polsce i w mieście kulturę. Istniały już wtedy najważniejsze zakłady pracy, kluby sportowe i szkoły. Na korzyść niniejszego tematu przemawia również fakt, że w miejskich bibliotekach, ośrodkach kultury oraz w Internecie istnieje spora liczba źródeł i opracowań dotyczących omawianego czasu. Ósmoklasiści nie powinni więc mieć problemów z pogłębianiem kwestii związanych z projektem. (Sarna, 1997; Garbacik, 1973.)

Jak już wspomniałam, głównym celem tego projektu edukacyjnego jest przybliżenie uczniom historii jako nauki, wyjaśnienie stosowanego charakteru tej dziedziny, ukazanie uczniom, że historia to nie tylko nauka o wielkich wydarzeniach politycznych, takich jak wojny, nie dotyczy ona jedynie słynnych dowódców i dat, ale wielką rolę odgrywają w niej także „zwykli” ludzie oraz ich codzienne życie. (Schule 1996.)

Temat ten wybrałam również dlatego, że chciałabym, aby młodzież zapoznała się z historią swojego miasta. Myślę, że badania z zakresu historii społecznej będą dla nich ciekawsze niż wielokrotnie opracowywane zabytki i miejsca pamięci regionu czy też biografie znanych krosnian. Takie zadania uczniowie otrzymywali już wielokrotnie w różnych szkołach i na różnych etapach edukacji. Ponadto dzięki temu projektowi ósmoklasiści będą mogli poznać życie swoich dziadków lub innych członków rodziny, co mam nadzieję, rozwinie ich umiejętności komunikacyjne i pozwoli zacieśnić więzi rodzinne. Młodzież dowie się również, jak kiedyś wyglądały znane im obecnie miejsca, czym zajmowali się ich bliscy, jak spędzali wolny czas, gdzie najczęściej pracowali. Jednocześnie, prócz umiejętności analizy źródeł historycznych takich jak zdjęcia czy opracowania książkowe, uczniowie powinni zdobyć również wiedzę z zakresu języka polskiego – wyniki swojej pracy zaprezentują w formie pisemnej. W projekcie tym istnieje więc możliwość

korelacji dwóch bliskich sobie przedmiotów, dzięki czemu młodzież będzie kształciła umiejętności nie tylko z historii.

Wybrałam ten temat również ze względu na jego elastyczność. Kwestie, które zostały podane do dyskusji w instrukcji dla uczniów, nie są jedynymi, o których mogą oni dyskutować ze swoimi bliskimi. Młodzież ma tutaj dużą wolność – może wybrać interesujący ich obszar badawczy (np. sport w latach 60. w Krośnie) lub sama podać inne, niewymienione tematy do rozmów – takie, które bardziej ją interesują, lub są ciekawsze dla dziadków i krewnych. Pozwoli to także pokazać stopień kreatywności uczniów, z doświadczenia wiem bowiem, że dobrze zadane pytania pozwalają na poznanie nieoczywistych, ale pasjonujących historii rozmówców.

Bardzo trudno jest dokonać przeglądu dotychczasowych prac dotyczących niniejszego tematu, ponieważ został on stworzony przeze mnie. Starłam się, aby był on oryginalny i interesujący dla potencjalnych uczniów; przy jego kreowaniu nie korzystałam więc z istniejących już projektów oraz opracowań. Ponadto ma on charakter bardzo lokalny, dlatego nie istnieją ogólnodostępne pozycje bibliograficzne, które by go dotyczyły. Jedyną pozycją, która miała fundamentalne znaczenie dla niniejszej pracy zaliczeniowej jest *Europejski wymiar edukacji* pod redakcją Magdaleny Szpotowicz, a zwłaszcza jeden z zamieszczonych w niej artykułów pt. *Metoda projektu edukacyjnego w procesie kształcenia* autorstwa Edwarda Torończyka, dzięki któremu poznałam podłoże teoretyczne. Praca ta wyjaśnia czym właściwie jest projekt edukacyjny i na co należy zwracać szczególną uwagę przy jego tworzeniu. Zostało w niej również podkreślone, że niezwykle ważną kwestią jest kształtowanie kompetencji miękkich, bo to właśnie one przydają się uczniom w ich dorosłym życiu. Teoretyczną pomocą służył mi również artykuł Anny Klimowicz pt. *Projekt – co to?* wydrukowany w pracy zbiorowej *Z Comeniusem dookoła Europy w ramach europejskiego projektu edukacyjnego „Uczenie się przez całe życie”* pod redakcją Agnieszki Fijałkowskiej oraz Julii Płacheckiej. Dzięki temu artykułowi poznałam historię projektów edukacyjnych, także w większym – międzynarodowym wymiarze, co uświadomiło mi, jak powszechna i popularna jest to metoda. Jednocześnie właśnie z tej pracy pochodzi definicja otwierająca niniejszą pracę zaliczeniową.

Wobec niedostatku pozycji bibliograficznych dotyczących mojego projektu chciałabym tutaj wspomnieć o literaturze, z której powinni korzystać uczniowie podczas swojej kwerendy bibliotecznej. Pozycje te będą im pomocne w konfrontacji historii mówionej z wiedzą książkową. Należy jednak wspomnieć, że podstawą projektu są przeprowadzane wywiady, literatura zaś ma służyć jedynie uzupełnieniu.

Najważniejszą książką, do której powinni sięgnąć ósmoklasiści już po przeprowadzeniu wywiadów, jest drugi tom dzieła *Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu* pod redakcją Józefa Garbacika. Znajdują się tam informacje na temat lat 1918–1970, a więc także obejmujące interesujący uczniów okres. Drugą ważną pozycją jest *Krosno: miasto i ludzie w fotografii Stanisława Nawracaja z lat 60-80 XX wieku*. Autor tego albumu jest uznanym lokalnym fotografikiem, który przez wiele lat pracował jako nauczyciel geografii w krośnieńskich szkołach. Na jego zdjęciach uczniowie będą mogli zobaczyć m.in.: budynki charakterystyczne dla architektury badanych czasów, jeżdżące wówczas autobusy miejskie, stroje mieszkańców czy też uliczny handel zwierzętami hodowlanymi. Jednocześnie przeczytają także krótki, ale pomocny komentarz. Ważne jest, aby na podstawie zdjęć młodzież wysnuła poprawne wnioski. Podobną pomoc oferuje książka Jerzego Zielińskiego *Anno Domini... dawna pocztówka krośnieńska*. Tutaj z kolei, uczniowie będą musieli zwracać szczególną uwagę na daty, ponieważ wiele z pocztówek przedstawionych w albumie dotyczy czasów wcześniejszych. Zapoznają się też z tradycją wysyłania kartek i pocztówek z różnych miejsc, która dziś już właściwie nie istnieje.

Dla dzieci, które będą miały problem z przeprowadzeniem wystarczającej liczby wywiadów lub ich rozmówcy nie będą w stanie w pełni odpowiedzieć na postawione pytania, dobrym rozwiązaniem będą również licznie wydane wspomnienia krośnian, np. *Wspomnienia z lat 1945-2016* Kazimierza Buczka. W tym przypadku również należy oddzielić potrzebne informacje od tych, które nie odnoszą się do tematu.

Prócz wymienionych już pozycji książkowych istnieją monografie dotyczące poszczególnych dziedzin życia w Krośnie. Tutaj uczniowie muszą wykazać się inwencją i pomysłowością w swych poszukiwaniach. Ci opracowujący temat związany z rozrywką, czasem wolnym czy aktywnością fizyczną mogą korzystać z pozycji o sporcie, np. *Z dziejów sportu w Krośnie* Stanisława Fryca i innych dzieł tego autora. Uczniowie zajmujący się strukturą zatrudnienia powinni w swoich pracach zawrzeć informacje na temat zakładów pracy, w których byli zatrudnieni ich rozmówcy, rekomenduje się im więc dotarcie do monografii dotyczących poszczególnych fabryk, np. *Tradycja i współczesność. Monografia Krośnieńskich Hut Szkła KROSNO S.A.* autorstwa Tadeusza Wojnara i Alfreda Kyca lub „*Krosnolen*” – *50 lat historii zakładu* Artura Baty. Mogą oni również korzystać z książek poświęconych poszczególnym krośnieńskim szkołom, do których uczęszczali ich krewni, np. *Księga Jubileuszowa w stulecie I Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika w Krośnie, dawnej Szkoły Realnej, dawnego Gimnazjum 1900–2000*. Są to jednak tylko

podpowiedzi, nie sposób bowiem wymienić wszystkich prac, które powstały na temat poszczególnych dziedzin życia w Krośnie lat 60.

Jak już wspomniałam, głównym celem niniejszego projektu edukacyjnego jest upowszechnienie wśród uczniów świadomości historii codzienności, która często jest pomijana w zetknięciu z historią polityczną. Chciałabym, aby ósmoklasiści zrozumieli, że oni również w obecnych czasach tworzą swoją historię, która, być może, za kilkadziesiąt lat będzie badana przez ich potomków. Ważne jest również zwrócenie uwagi na samą „epokę” PRL-u, która na lekcjach omawiana jest głównie pod kątem polityki. Akcentuje się także kwestie związane z gospodarką, stosunkami międzynarodowymi oraz wystąpieniami społeczeństwa przeciwko władzy. W podstawie programowej do historii dla klasy ósmej kulturze w PRL poświęcony jest jedynie zapis: „charakteryzuje realia życia społecznego i kulturalnego z uwzględnieniem specyfiki czasów gomułkowskich i gierkowskich”. Jednocześnie niemożliwe jest poświęcenie temu tematowi dużej ilości czasu na lekcji, ponieważ program jest zwykle bardzo napięty. Tymczasem jest to okres niezwykle ciekawy pod względem kulturowym i społecznym. Pamiętać należy również, że wymienione obszary są ze sobą połączone i trudno jest w pełni zrozumieć problemy polityczne w oderwaniu od społecznych i na odwrót. Mam nadzieję, że dzięki projektowi edukacyjnemu *Życie mieszkańców Krosna w latach 60. XX wieku* ósmoklasiści zaczną postrzegać historię jako zespół powiązanych ze sobą zależności. (*Podstawa programowa do historii dla szkoły podstawowej*)

Celem niniejszego projektu jest również uzmysłowienie uczniom, że historia to nie tylko informacje zapisane z podręczników. Istnieje bowiem również historia mówiona, która może być definiowana w różny sposób, ale nie ulega wątpliwości, że niezwykle pomaga w badaniu przeszłości. Niniejszy projekt edukacyjny ma pokazać ósmoklasistom, iż *oral history* jest na wyciągnięcie ich ręki i że dzięki tej odmianie omawianej dyscypliny wiele mogą się nauczyć. Ponadto przeprowadzając wywiady, młodzież spotka się z problemem pamięci, która często bywa zwodnicza i czasami konieczne jest jej weryfikowanie za pomocą innych źródeł oraz opracowań historycznych. (Kierzkowski 2014, s. 5–20.)

Bardzo ważne jest również zwrócenie uwagi na lokalny charakter projektu – współcześni uczniowie niewiele wiedzą o krosnieńskich zakładach pracy, które były ogromną częścią gospodarki miasta przed transformacją ustrojową, po której w większości zostały zlikwidowane; nie znają ich tradycji (sposoby obchodzenia świąt zakładowych, orkiestry i zespoły zakładowe, wyjazdy na zakładowe wycieczki itd.), nie orientują się w dawnych punktach kulturalnych Krosna czy w organizowanych w przeszłości imprezach sportowych.

Celem projektu jest więc uświadomienie młodzieży, jak kiedyś wyglądało ich rodzinne miasto.

Obok wymienionych zamierzeń projekt ma także za zadanie kształtowanie u uczniów kompetencji miękkich. W rozmowach, które mają przeprowadzać ze swoimi dziadkami lub innymi krewnymi, ważne jest, aby z odpowiednim wyprzedzeniem uzgodnili termin spotkania, a w czasie wywiadów stosowali zwroty grzecznościowe, podtrzymywali rozmowę i potrafili zadawać odpowiednie pytania. Mogą też poprosić o zdjęcia z lat 60. XX wieku, a na koniec powinni zaprosić swoich rozmówców na uroczystości z okazji Dnia Patrona. Ósmoklasiści mogą więc poczuć się jak młodzi dziennikarze, a jednocześnie badacze historii. Tutaj dużą rolę odgrywa wspomniana już interdyscyplinarność projektu. Młodzież powinna posługiwać się narzędziami charakterystycznymi dla wywiadu jako formy dziennikarskiej, ale również dla swego rodzaju „przesłuchania świadka historii”. (Torończyk 2011, s. 11.; Chorążki 2015, s. 59–75.)

Jednocześnie kształtowanie kompetencji psychospołecznych jest jednym z założeń projektów edukacyjnych w ogóle. Mają one bowiem kluczowe znaczenie dla przyszłości uczniów – pomagają w rozwoju kariery naukowej, zawodowej oraz w codziennym życiu. Dlatego też największy nacisk w *Życiu mieszkańców Krosna w latach 60. XX wieku* został położony na wywiady ze świadkami historii, ale także na kontakty z działającymi w mieście instytucjami kulturalnymi. (Torończyk 2011, s. 11.)

Ponadto projekt ma na celu wzmocnienie więzi rodzinnych uczniów z ich krewnymi – świadkami historii, co ma mieć miejsce poprzez razem spędzany czas i poczucie wspólnoty przy wykonywaniu zadania. Jednocześnie ósmoklasiści będą pracowali w cztero lub pięcioosobowych grupach. Jeden reportaż o określonym wcześniej temacie powinien być stworzony przez jedną grupę. Cel z tym związany polega na tym, że dzięki temu uczniowie bardziej się zintegrują, będą również uczyć się samodzielności, odpowiedzialności za swoją pracę oraz podziału obowiązków. Koniecznością jest bowiem wybór lidera, który będzie zarządzał swoją grupą i czuwał nad procesem wykonywania zadań. Ma on również pozostawać w ciągłym kontakcie z nauczycielami – opiekunami. To do lidera będzie zależało, jak rozdzieli zadania i czy jego relacje z kolegami poprowadzą ich do zakończenia projektu z sukcesem.

Jako że uczniowie mają korzystać nie tylko z wywiadów, ale również ze źródeł pisanych (w tym prasowych), ikonograficznych, multimedialnych, internetowych i archiwalnych, jednym z celów projektu jest wykształcenie u nich umiejętności wyszukiwania

tych źródeł, ich selekcji oraz analizy. Ósmoklasiści powinni nie tylko umieć opisać badany materiał, ale również wysnuć wnioski, które następnie zamieszczą w pracy.

Obok źródeł ważnym elementem projektu jest korzystanie z opracowań. Tutaj celem staje się kształtowanie u uczniów umiejętnego korzystania z monografii dotyczących danego tematu oraz potrzeba selekcji pozycji bibliograficznych. Młodzież musi być uważna i dokładna, aby wyciągnąć z danej książki informacje potrzebne do opracowania badanego okresu historycznego i konkretnego zagadnienia, resztę zaś pominąć. Bezcelowe bowiem będzie rozpisywanie się o zakładach pracy, w których zatrudnieni byli rozmówcy, jeśli tematem jest motoryzacja.

Z powyższym celem wiąże się następny – współpraca z lokalnymi instytucjami kulturalnymi. Uczniowie często nie wiedzą o istnieniu takich miejsc jak Biblioteka Pedagogiczna w Krośnie czy biblioteki muzealne – Muzeum Podkarpackiego i Muzeum Rzemiosła (Krośnieńska Biblioteka Publiczna jest raczej placówką, do której chętnie się zapisują). Dzięki temu projektowi będą musieli odwiedzić wymienione instytucje kulturalne i przy współpracy z ich pracownikami poszukiwać odpowiednich źródeł i opracowań. W projekt zaangażowana będzie również lokalna prasa – gazeta „KrosnoSfera” oraz związana z nią strona internetowa. Może być to szansą dla tych dzieci, które swoją przyszłość wiążą z pracą dziennikarza. Jednocześnie w ten sposób zrealizowany zostanie kolejny cel – wytworzy się specyficzna więź uczniów z miastem. Poznają oni nie tylko nowe miejsca czy historię tych, które mijali na co dzień, ale również spotkają ciekawych ludzi, którzy są częścią miejskiej społeczności.

Kolejny cel projektu edukacyjnego *Życie mieszkańców Krosna w latach 60. XX wieku* jest związany z jego interdyscyplinarnością. Ma on łączyć takie przedmioty jak historia i język polski. Warto wspomnieć, że możliwe jest również włączenie w projekt przedmiotów artystycznych, takich jak plastyka (np. przedstawienie wyników pracy za pomocą środków artystycznych). Zasadne będzie również zaangażowanie nauczyciela wiedzy o społeczeństwie, ponieważ przedmiot ten współgra z historią i językiem polskim. Pole do modyfikacji jest tutaj dość szerokie. Dzięki współpracy różnych dziedzin w realizacji niniejszego projektu uczniowie powinni zwracać większą uwagę na fakt, że tak naprawdę żaden ze szkolnych przedmiotów nie jest oddzielnym bytem, ale wszystkie one dają się w jakiś sposób połączyć i łatwiej je w ten sposób zrozumieć.

Rozdział II – Metodologia

Szkoła podstawowa, dla której przeznaczony jest projekt edukacyjny *Życie mieszkańców Krosna w latach 60. XX wieku*, musi być placówką znajdującą się na terenie miasta Krosna. Temat ma bowiem charakter lokalny, dlatego też niemożliwe jest realizowanie go w tej konkretnej postaci np. w szkołach pracujących w okolicznych wsiach, ponieważ życie ich mieszkańców w latach 60. wyglądało zupełnie inaczej (m.in. duży udział rolnictwa, inna struktura zatrudnienia, inne budownictwo). Oczywiście, jak już wspomniałam, można go zmodyfikować i dostosować, ale nie jest to kwestia związana z niniejszą pracą. Ważne jest, aby krewni dzieci pochodzili z tego miasta albo przynajmniej mieszkali i pracowali w nim w latach 60. XX wieku. Jeśli w którejś z grup znajdzie się dziecko, które z jakichś powodów nie ma możliwości przeprowadzenia wywiadów z krewnymi, dopuszcza się możliwość rozmowy z osobami obcymi, korzystanie ze spisanych wspomnień lub przydzielenie mu innego rodzaju zadania (np. może być osobą odpowiedzialną za kwerendę biblioteczną lub internetową). Taka sytuacja powinna jednak zostać zgłoszona opiekunom projektu.

Szkoła powinna również, zanim jeszcze projekt się rozpocznie, ustalić zasady współpracy z lokalnymi placówkami kulturalnymi takimi jak biblioteki czy miejskie muzea, aby ośrodki te były przyjaźnie nastawione do młodzieży, która będzie u nich poszukiwała potrzebnych informacji. Istotny jest także kontakt z miejscową prasą, gdzie mają zostać opublikowane finalne wersje reportaży przygotowanych przez uczniów, dlatego też należy porozumieć się z przedstawicielami gazety „KrosnoSfera”.

Ponadto w danej szkole powinni pracować nauczyciele historii oraz języka polskiego, którzy z chęcią podejmą się wyzwania, jakim jest opieka nad niniejszym projektem. Osoby te muszą nie tylko czuwać nad postępami uczniów, ale również orientować się w samym temacie na tyle dobrze, aby ewentualnie pomóc młodzieży w trudniejszych momentach, naprowadzić ją na odpowiednie źródła czy opracowania, nie każda bowiem grupa będzie w stanie sama poradzić sobie z wybranymi przez siebie zagadnieniami. Nauczyciele ci muszą również być gotowi na kontakt z rodzicami i opiekunami dzieci.

Projekt przeznaczony jest dla klasy ósmej szkoły podstawowej, ponieważ właśnie wtedy program nauczania zakłada zapoznawanie się z czasami powojennymi i historią PRL-u. Dzięki połączeniu wiadomości zdobywanych podczas lekcji (głównie polityka polska i zagraniczna XX wieku) z działaniami dotyczącymi projektu uczniowie otrzymają pełniejszy obraz omawianego okresu historycznego. (*Podstawa programowa z historii do szkoły podstawowej*)

Uczniowie klasy, w której przeprowadzany będzie projekt, powinni wykazać chęć uczestnictwa w nim. Myślę, że opiekunowie mogą najpierw zapytać swoich podopiecznych, czy podoba się im taka forma projektu, czy mają oni jakieś zastrzeżenia lub propozycje zmian. Współpraca przy „szlifowaniu” projektu może sprawić, że młodzież bardziej się zaangażuje, chętniej będzie brała w nim udział i uzna go bardziej za „swój”. Jeżeli *Życie mieszkańców Krosna w latach 60. XX wieku* będzie realizowane w klasie, która ma problemy z integracją, może pomóc w nawiązywaniu kontaktów między ósmoklasistami. Warto też skutecznie ten projekt w klasach, w których widoczne jest wykluczenie niektórych uczniów – wspólna praca przy reportażu w pewien sposób włączy ich w klasową wspólnotę.

Należy również wspomnieć, że raczej niemożliwe jest przeprowadzenie działań projektowych w sytuacji pandemicznej. Projekt zakłada bowiem spotkanie się głównie z osobami starszymi, co nie jest dobrym rozwiązaniem podczas epidemii, dlatego też uważam, że jego realizację należy odłożyć do czasu ustabilizowania się sytuacji. Bardzo trudno byłoby również prowadzić działania projektowe w systemie zajęć zdalnych.

Jako przygotowanie do opracowania projektu powstała związana z nim fiszka projektowa, którą dołączyłam do niniejszej pracy jako Aneks 1. Został w niej zaznaczony edukacyjno-społeczny charakter przedsięwzięcia. Znajduje się tam również temat oraz beneficjenci projektu, którymi są wspomniani już uczniowie ósmej klasy szkoły podstawowej. Wymieniłam także cele, które chciałabym osiągnąć w danej grupie uczniów poprzez realizację niniejszego projektu. Zostały już one jednak przytoczone i omówione we wcześniejszej części pracy. Warto dodać, że wyniki działań uczniów mogą być później wykorzystane jako podstawa do dalszych badań nad społeczną historią Krosna lub rozszerzone na analizę życia codziennego mieszkańców całego regionu.

Opisywana fiszka projektowa zawiera również zadania, które muszą wykonać ósmoklasiści oraz ich nauczyciele, aby osiągnąć zamierzone cele. Przede wszystkim opiekun powinien wytłumaczyć uczniom, na czym ma polegać i jak ma przebiegać projekt, w którym biorą udział – przebieg projektu został przedstawiony na końcu niniejszej pracy jako Aneks 2. Zadaniem opiekuna jest przedstawienie poszczególnych etapów pracy, zasad oceniania, sposobu prezentacji wyników oraz stworzonego przez siebie regulaminu, który figuruje jako Aneks 3. Nauczyciel lub nauczyciele powinni również jeszcze przed rozpoczęciem właściwej pracy nad projektem podzielić uczniów na cztero albo pięcioosobowe grupy. Czynności tej nie można zostawić samym ósmoklasistom, aby nie pogłębiać podziałów wewnątrzklasowych. Rolą opiekunów jest też monitorowanie postępów uczniów, przestrzeganie ustalonego planu spotkań i gotowość na ewentualną pomoc, której w miarę

możliwości mają udzielać dzieciom. Mogą oni również, jeśli zaistnieje taka potrzeba, naprowadzać młodzież niedającą sobie rady z projektem na odpowiednie elementy wybranego przez nią tematu, podpowiadać kolejne czynności. Nauczyciele historii i języka polskiego powinni również służyć pomocą merytoryczną oraz dotyczącą poprawności językowej i kompozycyjnej reportażu. Ważne jest też zaaranżowanie wystąpienia z okazji Dnia Patrona, na którym mają być zaprezentowane wyniki pracy dzieci.

Z kolei do zadań uczniów należy przede wszystkim wybranie lub skonstruowanie interesującego ich tematu z obszaru życia codziennego a także zbieranie informacji dotyczących tej kwestii. Najważniejszą rzeczą jest przeprowadzenie wywiadów ze świadkami historii. Ponadto powinni oni również korzystać ze źródeł pisanych, fotograficznych, dźwiękowych oraz filmowych, a także z różnych opracowań poszczególnych elementów tematu. Ósmoklasiści muszą też przygotować prezentację ustną oraz multimedialną, w której pokażą, czego udało im się dowiedzieć na dany temat dotyczący rzeczywistości lat 60. XX wieku. Jak już wspomniałam, wyniki swej pracy zaprezentują podczas obchodów z okazji Dnia Patrona. Do zadań uczniów należy również napisanie (pod kierunkiem nauczyciela języka polskiego) reportażu lub fotoreportażu. Zostaną one wydrukowane w lokalnej prasie – gazecie „KrosnoSfera” już po zakończeniu projektu. Tekst tej formy pisemnej powinien zostać przedstawiony opiekunom wcześniej, aby możliwe były ewentualne poprawki. Jako że w niniejszym projekcie duży nacisk kładzie się na współpracę między uczniami, jedną z powinności ósmoklasistów jest również wzajemna pomoc. Młodzież jak najbardziej może podsuwać pomysły kolegom, bądź naprowadzać ich na właściwe odpowiedzi czy kolejne kroki w pracy.

Przygotowana przeze mnie fiszka projektowa określa także czas przewidziany na realizację projektu- od 1 października do 3 lutego (4 miesiące). Wybór terminu wynika z faktu, że w ósmej klasie odbywa się egzamin. Chciałabym, aby projekt skończył się nieco wcześniej, by później uczniowie mogli skupić się na powtórkach z poszczególnych przedmiotów egzaminacyjnych.

Fiszka zawiera również szczegółowy harmonogram projektu. Zostały tutaj wymienione poszczególne działania oraz terminy ich realizacji. Ogłoszenie projektu zostało zaplanowane na 1 października. Termin zgłaszania uczestników to 8 październik. Pierwszy etap działań kończy się 29 października. Do tego czasu uczniowie powinni wybrać dokładny temat swojej pracy i zastanowić się nad tym, z kim i kiedy się spotkają, o co będą pytać, jakie kwestie poruszać. W tym dniu odbywać ma się spotkanie z opiekunami, na którym ósmoklasiści przedstawią plany swoich projektów. Kolejne spotkanie z koordynatorami projektu

zaplanowane jest na 29 listopada. Uczniowie powinni mieć już przeprowadzone wywiady ze świadkami historii (lub chociaż ich część). Mogą oni wówczas przedstawić swoje wątpliwości i problemy, które napotkali podczas pracy. Konsultacje zakładają bowiem współpracę z nauczycielami i innymi uczniami w rozwiązywaniu takich kwestii. Następnym punktem planu jest spotkanie 20 grudnia. W czasie jego trwania uczniowie powinni zaprezentować drugą część swojej pracy – prócz wywiadów powinni mieć opracowane źródła pisane, fotograficzne, filmowe i internetowe (czy też inne, jeśli z takich korzystali). Ósmoklasiści muszą też stworzyć listę opracowań, które pomogły im w pracy. Styczeń to czas nadsyłania sprawozdań i dokumentacji z realizacji szkolnych projektów, zaś ostatni etap projektu zakończy się 3 lutego. Wówczas ma się odbyć szkolny Dzień Patrona. Z tej okazji uczniowie biorący udział w projekcie zaprezentują wyniki swojej pracy w formie ustnej i multimedialnej. Wszystkie ich prace powinny dać kompleksowy obraz życia codziennego w Krośnie lat 60. XX wieku. Jak już wspomniałam na obchody tej uroczystości zostaną zaproszone także osoby, które udzielały wywiadów. Wydarzeniem, które będzie miało miejsce jakoby poza projektem, będzie wspomniane już wydrukowanie reportaży i fotoreportaży w prasie lokalnej. (Podane tutaj daty to dni pracy szkoły w roku szkolnym 2021/2022. Jeśli projekt będzie organizowany w innym czasie konieczne jest przeanalizowanie tych dat.)

Część fiszki projektowej poświęcono źródłom, z których powinni korzystać uczniowie. Zostały one podzielone na osobowe –dziadkowie lub krewni uczniów, którzy mają dostarczyć im wiadomości na temat życia codziennego w latach 60. w Krośnie; rzeczowe -opracowania książkowe na dany temat, historyczne źródła fotograficzne, dźwiękowe i filmowe oraz te dostępne w Internecie. Trzecią grupą są źródła instytucjonalne, które uczniowie znajdą w Krośnieńskiej Bibliotece Publicznej, Bibliotece Pedagogicznej w Krośnie, Muzeum Podkarpackim w Krośnie oraz Muzeum Rzemiosła w Krośnie a także w innych placówkach kulturalnych.

Jako sposób dokumentacji działań projektowych wybrałam zdjęcia. Będą one robione podczas spotkań z opiekunami na poszczególnych etapach pracy. Za dokumentację będą odpowiedzialni wybrani uczniowie. Z doświadczenia wiem, że młodzież chętnie bierze udział w takiego typu dokumentacji. Oczywiście, ze względu na regulacje prawne związane z RODO potrzebna będzie tutaj pisemna zgoda rodziców lub opiekunów dzieci. W fiszce projektowej znajdują się również informacje na temat przewidywanego sposobu prezentacji efektów pracy, czyli wielokrotnie wspomniana już prezentacja oraz reportaż lub fotoreportaż.

Aby sprawdzić efektywność projektu dla nauczania przedmiotu, jakim jest historia, konieczne jest przede wszystkim nieustanne obserwowanie pracy uczniów, czemu mają

służyć wspomniane już spotkania z opiekunami. Dobrym pomysłem jest pisanie krótkiego sprawozdania po każdej konsultacji. Dokument taki powinien zawierać informacje o tym, co ósmoklasiści zdołali już zrobić, a co im się nie udało, co powinni poprawić itd. Pod koniec projektu należy porównać sprawozdania, aby zobaczyć, czy uczniowie osiągnęli postęp, czy wręcz przeciwnie – mimo początkowo dobrej pracy, w późniejszych jej etapach coś poszło nie tak.

Ponadto projekt zostanie oceniony przez nauczyciela historii i języka polskiego, a rezultat będzie wpisany do dziennika jako jedna z ocen cząstkowych. W niniejszej pracy chciałabym się skupić na kryteriach oceniania pracy ósmoklasistów pod kątem historii. Prócz oceny cząstkowej z każdego „zaangażowanego” przedmiotu, uczniowie otrzymają także ocenę całościową z projektu, która wraz z tematem znajdzie się na ich świadectwach szkolnych. Będzie się na nią składać jakość stworzonego przez grupę tekstu, sposób jego prezentacji, stopień współpracy danej osoby z grupą oraz postępy, które czyniła.

Aby uczniowie mogli otrzymać ocenę bardzo dobrą z historii, temat ich pracy końcowej (reportażu) powinien zostać wyczerpany, a jednocześnie nie powinni się oni rozpisywać o innych kwestiach. Praca przez nich stworzona powinna opierać się na analizie wszystkich dostępnych źródeł (wywiady ze świadkami historii – proporcjonalnie najwięcej, zdjęcia, materiały archiwalne, np. nagrania głosowe lub filmowe) oraz na opracowaniach dotyczących omawianego tematu – jako uzupełnienie. W pracy nie powinno być błędów logicznych oraz rzeczowych. Jednocześnie prezentacja w Dniu Patrona ma mieć te same cechy, ale powinna być ona formą skróconą. Ta uwaga dotyczy też kolejnych stopni. Z kolei na ocenę dobrą, praca ósmoklasistów może być stworzona na podstawie analizy nie wszystkich dostępnych źródeł (np. brak źródeł archiwalnych albo internetowych) lub temat mógłby być przedstawiony w bardziej wyczerpujący sposób. Uczniowie mogą także nie wykorzystać wszystkich potrzebnych opracowań. Są w niej nieznaczne błędy logiczne, nie ma jednak błędów rzeczowych – np. niedopuszczalna jest pomyłka w ogólnie znanej dacie. Ocenę dostateczną otrzymają ci ósmoklasiści, którzy dokonali niepełnej analizy źródeł (np. przeprowadzili jedynie wywiady, a nie skorzystali ze zdjęć, filmów, Internetu itd.). Widać także, że nie sięgnęli do opracowań poszczególnych tematów lub skupili się tylko na jednym (np. na stronach internetowych). Ich praca charakteryzuje się również błędami logicznymi i/lub rzeczowymi oraz sprzecznościami w narracji. Aby otrzymać ocenę dopuszczającą uczniowie musieliby oddać pracę będącą jedynie zapisem wywiadów lub analizą jednego typu źródeł (np. tylko opis zdjęć) albo popełnić w swoim tekście bardzo dużo błędów rzeczowych i

logicznych (razem ponad 10). Nieoddanie pracy w terminie ustalonym z nauczycielem skutkuje wpisaniem oceny niedostatecznej.

Aby postawić opisane wyżej oceny konieczne jest przeczytanie napisanych przez uczniów reportaży, ich analiza oraz sprawdzenie, jakie pozycje znajdują się w stworzonych przez nich bibliografiach. Jednocześnie nauczyciel oceniający musi zatwierdzić prezentacje, które ósmoklasiści przygotowują z okazji Dnia Patrona (ich formę multimedialną oraz tekst). Już wówczas powinien zapisywać uwagi dotyczące grup, ale też poszczególnych jednostek.

Narzędziem niezwykle pomocnym, dzięki któremu możliwe będzie zbiorcze podsumowanie prac grup, jest nieanonimowa ankieta, która figuruje na końcu niniejszej pracy jako Aneks 4. Opiekun może rozdać formularz każdemu ze swoich podopiecznych po prezentacjach z okazji Dnia Patrona. Ankieta powinna zawierać takie pola krótkiej odpowiedzi jak: imię i nazwisko, wybrany temat, ilość osób w grupie, ilość przeprowadzonych wywiadów, źródła, z których korzystała konkretna grupa, ilość użytych opracowań, spis lokalnych instytucji kulturalnych, do których udała się dana osoba lub grupa, jaka była rola tej osoby w realizacji projektu. Dzięki temu nauczyciel będzie wiedział, czy uczniowie orientują się w strukturze swojego projektu i czy brali czynny udział w jego tworzeniu.

W omawianym narzędziu badawczym powinno znaleźć się również pytanie otwarte, które będą sprawdzały, czego ósmoklasiści się dowiedzieli i nauczyli. Proponuję aby wyglądało ono następująco: *Czego dowiedziałeś się podczas realizacji projektu na temat życia codziennego mieszkańców Krosna w latach 60. XX wieku?* Uczniowie powinni umieścić tutaj nie tylko informacje, które nabyli sami, a które dotyczyłyby wybranego przez daną grupę tematu. Po zakończeniu projektu, kiedy miałyby być przeprowadzona ankieta, powinni oni mieć wiadomości również z zakresu innych kwestii, tych które opracowywali ich koledzy. Dlatego też formularz można rozszerzyć i zadać następujące pytania:

Jak wyglądały mieszkania krośnian w latach 60. XX wieku?

Jaki najczęściej był model rodziny w Krośnie lat 60.?

Gdzie najczęściej pracowali krośnianie w latach 60.?

Jaka moda panowała w latach 60.?

Jakie środki transportu były najczęściej wybierane przez mieszkańców Krosna? itd.

Po zebraniu ankiet, nauczyciel powinien je przeanalizować i porównać z napisanymi przez uczniów reportażami. Ważne jest, aby określić, czy informacje wymienione przez uczniów w narzędziu badawczym faktycznie znajdują się w ich tekstach. Oczywiście mogą

one pochodzić nie tylko z wywiadów, ale również z innych źródeł oraz opracowań. Ósmoklasiści nie mają obowiązku zaznaczać, w jaki sposób do nich dotarli.

Myślę, że wnikliwa obserwacja postępów uczniów, którzy z czasem będą coraz lepiej poruszać się w obrębie tematu, jest najważniejszą metodą badawczą, jaką można zastosować w przypadku niniejszego projektu. Jako że głównym celem jest zebranie przez ósmoklasistów wiedzy na temat życia codziennego w Krośnie lat 60. XX wieku, sprawdzenie ich wiadomości w formie ankiety również jest zasadne.

Jednym z celów niniejszego projektu jest integracja klasy. Aby sprawdzić, czy zadanie to zastało wykonane, należy dwukrotnie przeprowadzić test socjometryczny. Po raz pierwszy trzeba użyć tego narzędzia jeszcze przed rozpoczęciem pracy w grupach. Test socjometryczny jest bardzo prostym kwestionariuszem, w którym każda osoba jest pytana, z kim z grupy (w tym przypadku klasy) chciałaby spędzić czas, a z kim spędziłaby go najmniej chętnie. W sytuacji szkolnej można poprosić, aby uczeń wymienił osoby, z którymi chciałby być we wspólnym pokoju podczas wycieczki, oraz te z którymi nie chciałby się tam znaleźć. Innym przykładem może być pytanie, kto jego zdaniem byłby najlepszym partnerem podczas realizacji projektu, a z kim nie chciałby współpracować. Narzędzie to może być dowolnie rozwijane, w tym przypadku chodzi jednak o to, aby nauczyciel dowiedział się, którzy z ósmoklasistów są wybierani najczęściej jako potencjalni współlokatorzy lub partnerzy, a więc są najbardziej lubianymi osobami w klasie, a którzy są wskazywani jako niepożądani w grupie lub wspólnym pokoju, co świadczy o izolacji tych uczniów. Jeśli okaże się, że istnieją uczniowie izolowani, nasuwa się pytanie, dlaczego tak jest. Wymaga to od nauczycieli wzmożonej obserwacji i podjęcia odpowiednich kroków na polu wychowawczym. Opiekun musi być tutaj uważny w podziale uczniów na grupy, w których mają pracować. (Szacka 2003.; Matyła)

Takie samo badanie należy przeprowadzić już po zakończeniu projektu, aby sprawdzić, czy początkowa sytuacja uległa zmianie i czy izolowani uczniowie zostali „włączeni” do klasowej wspólnoty. Oczywiście może zdarzyć się tak, że klasa już u progu projektu będzie jednostką dobrze zintegrowaną, wówczas test socjometryczny tylko to potwierdzi, ewentualnie pokaże, jak rozlokowane są sympatie w grupie.

Niestety, bardzo trudno jest przeprowadzić badania, które wskazałyby, czy osiągnięty został inny cel niniejszego projektu edukacyjnego – integracja uczniów z ich rodzinami, dziadkami lub krewnymi, z którymi przeprowadzali oni wywiady. W tym przypadku istnieje jedynie możliwość rozmowy opiekunów z ósmoklasistami. Taka pogadanka mogłaby odbyć się już po zakończeniu działań projektowych. Nauczyciel mógłby rozpocząć rozmowę,

pytając, czy prócz informacji potrzebnych do prezentacji i reportaży uczniowie dowiedzieli się czegoś nowego o swoich bliskich, czy lepiej ich poznali, czy coś ich zaskoczyło, czy według nich kontakt z dziadkami się poprawił.

Rozdział III – Wyniki badań

Sytuacją idealną dla opiekunów projektu, ale również dla uczniów, będzie nabycie przez ósmoklasistów wiedzy na temat badanego okresu historycznego oraz realizacja wszystkich celów, wyznaczonych na początku pracy. Ważne jest, aby z ich reportaży wpływał wniosek, że potrafią umiejscowić badany przez siebie okres w historii Polski, zarysować tło polityczne i wymienić najważniejsze wydarzenia z tego czasu. Wyniki przeprowadzonych badań powinny również pokazywać, że ósmoklasiści rozumieją, jak ważna jest historia mówiona i że znajduje się ona na wyciągnięcie ręki, jeśli tylko się nią zainteresują.

Głównym przewidywanym wynikiem badań przeprowadzonych w celu sprawdzenia efektywności projektu, jest oczywiście poznanie przez uczniów życia codziennego krośnian w latach 60. XX. Po zakończeniu omawianego przedsięwzięcia ósmoklasiści powinni mieć przedstawić najważniejsze aspekty codzienności mieszkańców swojego miasta. Oczekuje się od nich wiedzy nie tylko w obrębie wybranego tematu, ale również w takich obszarach jak m.in.: mieszkanie – wystrój, charakterystyczne przedmioty, które można było znaleźć w każdym domu, model rodziny oraz role jej członków, tradycje rodzinne, np. świąteczne; praca – zakłady pracy działające w Krośnie lat 60., rozwijające się wówczas dziedziny gospodarki (hutnicza, lniarska, naftowa itd.), inne formy zatrudnienia (szkoła, sklep, szpital itd.), tradycje zakładowe; czas wolny – miejsca i sposoby spędzania czasu wolnego; sport – sportowe drużyny w Krośnie lat 60., działalność klubu sportowego Karpaty Krosno, zawody żużlowe; kultura – działalność kina, słuchana wówczas muzyka, popularna prasa i książki; moda – co noszono w latach 60. XX wieku, jak ubierały się kobiety, jak mężczyźni, a jak dzieci, jakie wybierano fryzury; motoryzacja – jak wyglądała komunikacja miejska, jakimi samochodami jeździli mieszkańcy Krosna, inne środki transportu. Wiadomości te zostaną sprawdzone poprzez prezentację w Dniu Patrona, reportaż oraz w ankiecie.

Umiejętnością, którą powinni nabyć uczniowie, jest przeprowadzanie wywiadów ze świadkami historii. Jak już wspomniałam, podstawą będzie tutaj zaplanowanie spotkań z dziadkami lub innymi krewnymi, umówienie wizyt, wcześniejsze opracowanie pytań, tak, aby rozmowa była płynna i przebiegała zgodnie z planem.

Opisywana ankieta powinna również wykazać, że ósmoklasiści korzystali nie tylko z historii mówionej, ale również z różnych źródeł, opracowań oraz z pomocy placówek kulturalnych działających na terenie miasta. Najbardziej pożądaną sytuacją jest ta, kiedy uczniowie w swoich prezentacjach oraz reportażach lub fotoreportażach wykażą, że doskonale radzą sobie z analizą źródeł historycznych, potrafią oddzielić potrzebne im informacje od tych, które są zbędne, syntezują nabyte wiadomości, umiejętnie je porównują i potrafią wyciągać z nich wnioski. Badania powinny również wykazać, że dany uczeń brał czynny udział w pracy swojej grupy, jest zorientowany w tematyce projektu i wie, co znajduje się w przygotowanym przez grupę tekście.

Z kolei obserwacja przyrostu wiedzy i umiejętności, którą ma przeprowadzić nauczyciel, powinna wykazać, że tak cała klasa, jak i poszczególni uczniowie czynią postępy w pracy, pokonują drobne problemy, które spotykają na swojej drodze i pomagają sobie nawzajem. Podsumowanie, które opiekun sporządza pod koniec projektu na podstawie porównania pisanych przez siebie raportów oraz wspomnianych obserwacji, powinno wykazać, którzy uczniowie mają problem z konkretnymi elementami projektu (np. z analizą źródeł albo z pisaniem tekstu o charakterze historycznym). Na podstawie wniosków płynących z tego badania nauczyciel może w przyszłości podjąć odpowiednie działania, aby rozwiązać te problemy.

Wynik badania, jakim jest drugi test socjometryczny, powinien wykazać, że sytuacja w klasie się poprawiła (oczywiście, jeśli założymy, że istniał w niej problem z integracją między uczniami). Idealny scenariusz zakłada, że ci uczniowie, którzy podczas pierwszego testu pojawiali się najrzadziej jako osoby, z którymi inni chcieliby mieszkać w pokoju podczas wycieczki, będą częściej wymieniani w odpowiedzi na pierwsze pytanie. Jeśli jednak sytuacja nie ulegnie zmianie i niektórzy ósmoklasiści nadal będą widocznie izolowani, nauczyciel powinien zastanowić się, dlaczego tak się dzieje – być może dane dziecko samo odcina się od reszty klasy albo prezentuje zachowania, które nie odpowiadają kolegom. Zdanie sobie z tego sprawy może pozwolić nauczycielom na podjęcie odpowiednich działań wychowawczych.

Pożądanym wynikiem rozmowy na temat kontaktów z rodziną (dziadkami lub innymi krewnymi) powinien być wniosek, że ósmoklasistom udało się znaleźć wspólny język ze starszymi i chcą spędzić z nimi więcej czasu w przyszłości. Jeśli nie rozmawiali oni z bliskimi, ale z osobami obcymi, ważne jest, aby wykształcili w sobie potrzebę poznawania ludzi oraz umiejętność kulturalnej rozmowy z nimi.

Projekt *Życie mieszkańców Krosna w latach 60. XX wieku* zakłada również udział nauczyciela języka polskiego, należy więc wspomnieć, że obok wyników badań dotyczących

wiedzy i umiejętności oraz postaw charakterystycznych dla historii, zaistnieją również te związane z tym drugi przedmiotem. Nie będę jednak ich analizowała w niniejszej pracy, ponieważ nie posiadam kompetencji do nauczania języka polskiego, a jedynie historii.

Rozdział IV – Podsumowanie i wnioski

Projekt *Życie mieszkańców Krosna w latach 60. XX wieku* jest oparty przede wszystkim na wywiadach, które uczniowie mają przeprowadzać ze świadkami historii, ale prócz tej umiejętności powinni oni nauczyć się korzystać ze źródeł, poprawnie je opracowywać i konfrontować z monografiami na dany temat. Ma on również pomóc w integracji klasy oraz uczniów ze środowiskiem miejskim i rodzinnym.

Jest to projekt autorski, który powstał na potrzeby niniejszej pracy zaliczeniowej i nie był nigdzie realizowany. Stworzyłam go samodzielnie, dlatego też nie posiadam bogatej bibliografii, z której mogłabym korzystać. Przy jego kreacji kierowałam się przede wszystkim chęcią zainteresowania potencjalnych uczniów tematem, który, mam nadzieję, będzie im bliski, a jednocześnie pozwoli zdobyć potrzebną wiedzę i umiejętności. Chciałabym, aby osoby, które w przyszłości zdecydują się na realizację tego projektu, pamiętały o jego głównych założeniach. W tym miejscu należy również wspomnieć, że mimo iż projekt ma zdecydowanie lokalny charakter, istnieje możliwość jego przystosowania do warunków innej miejscowości. Wówczas potrzebne byłoby uwzględnienie charakteru tego miejsca i jego cech charakterystycznych.

Jako że sam projekt jest póki co jedynie teorią, myślę, że w razie jego wprowadzenia w życie, pojawią się jeszcze inne cele, metody badawcze oraz wyniki, które będzie można dodać do tych opisanych przeze mnie. Uważam również, że ewentualne zmiany będą zależne od specyfiki szkoły, klasy czy okresu, w którym dana placówka zdecyduje się go przeprowadzić.

Jednym z moich założeń przy tworzeniu tego projektu była potrzeba współpracy nauczycieli i uczniów, także w czasie działań planowanych. Za niezwykle ważne uważam wspólne ustalanie szczegółów prac poszczególnych grup (np. dokładnej tematyki ich wywiadów, kwestii wybranych do opracowania), dlatego też pozostawiłam pewną swobodę opiekunom, którzy mieliby być koordynatorami projektu. Jak już wspomniałam, taki zabieg sprawi, że ósmoklasiści będą mieli większą kontrolę nad swoją pracą, a przez to, mam nadzieję, bardziej się do niej przyłożą i nie będą jej traktowali jedynie jako kolejnego szkolnego zadania, a raczej jako ciekawe doświadczenie i wyzwanie.

Realizację niniejszego projektu rekomendowałabym tym krośnieńskim szkołom, które są otwarte na współpracę z miejskimi ośrodkami kultury i innymi placówkami o tym charakterze. Jednocześnie nauczyciele, którzy przyjmą na siebie obowiązek kierowania projektem, powinni mieć na względzie przede wszystkim pomoc uczniom, a więc muszą być to osoby nie tylko w pełni kompetentne, ale też pozytywnie nastawione do współpracy ze swoimi podopiecznymi.

Podsumowując, stworzony przeze mnie projekt wymaga połączonych sił dyrektora szkoły, nauczycieli – koordynatorów, społeczności lokalnej oraz oczywiście uczniów. Chciałabym, aby dzięki niemu ósmoklasiści nie tylko nabyli wiadomości i umiejętności, które przydadzą im się w szkole, np. podczas sprawdzianów z tematów dotyczących PRL-u, ale przede wszystkim w życiu dorosłego człowieka. Właśnie temu ma służyć doskonalenie kompetencji miękkich, na których rozwój został położony nacisk w niniejszym projekcie.

Bibliografia

1. Chorążki M., *Świadek, protokół przesłuchania świadka oraz relacje jako źródło do badania dziejów historii najnowszej. Podobieństwa i różnice w pracy prokuratora IPN i historyka*, „Wrocławski Rocznik Historii Mówionej” 5, 2015.
2. *Historia społeczna, historia codzienności*, red. Schule W., Warszawa 1996.
3. Kierzkowski M., *Historia mówiona – próba definicji pojęcia*, „Wrocławski Rocznik Historii Mówionej” 4, 2014.
4. Klimowicz A., *Projekt – co to?*, [w:] *Z Comeniusem dookoła Europy w ramach europejskiego projektu edukacyjnego „Uczenie się przez całe życie”*, red. Fijałkowska A., Płachetka J., Warszawa 2009.
5. *Krosno. Studia z dziejów regionu*, t.2. 1918-1970, red. Garbacik J., Kraków 1973.
6. Matyla M., *Pomiar socjometryczny w praktyce szkolnej*, [dostęp: 12.01.2021], <https://szkolnictwo.pl/index.php?id=PU1734>.
7. *Podstawa programowa z historii do szkoły podstawowej*, [dostęp: 13.01.2021], <https://archiwum.men.gov.pl/wp-content/uploads/2016/11/podstawa-programowa-historia-klasy-iv-viii.pdf>.
8. Sarna W., *Opis powiatu krośnieńskiego pod względem geograficzno-historycznym*, Krosno 1997.
9. Szacka B., *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003.
10. Torończyk E., *Metoda projektu edukacyjnego w procesie kształcenia*, [w:] *Europejski wymiar edukacji*, red. Szpotowicz M., Warszawa 2011.

Aneks 1

Fiszka projektowa

I Obszar projektu: edukacyjno-społeczny

II Temat projektu: Życie mieszkańców Krosna w latach 60. XX wieku.

III Beneficjenci projektu: uczniowie klasy VIII szkoły podstawowej

IV Cele:

- Upowszechnienie wśród uczniów świadomości historii codzienności, która często jest pomijana w zetknięciu z historią polityczną.
- Upowszechnienie historii lokalnej, ze szczególnym uwzględnieniem lat 60. XX wieku.
- Kształtowanie u uczniów umiejętności korzystania ze źródeł oraz ich analizy (źródła pisane, takie jak: książki, prasa lokalna oraz nagrania dźwiękowe i filmowe).
- Kształtowanie u uczniów umiejętnego korzystania z opracowań danego tematu oraz potrzeby selekcji pozycji bibliograficznych.
- Kształtowanie u uczniów kompetencji miękkich (nawiązywanie rozmowy ze świadkami historii).
- Budowanie i wzmocnienie więzów rodzinnych oraz poczucia wspólnoty z innymi mieszkańcami małej ojczyzny – miasta Krosna.
- Realizacja zadań o charakterze interdyscyplinarnym (projekt łączy ze sobą takie przedmioty jak: historia i język polski).
- Integracja uczniów – będą oni pracować w grupach kilkusobowych (4-5 osób).
- Projekt można wykorzystać jako podstawę do dalszych badań nad tematem życia codziennego krosnian.

V Zadania, które trzeba wykonać, aby osiągnąć cele:

- Podział uczniów na grupy (4-5 osób) – nauczyciel danej klasy, która bierze udział w projekcie.
- Przedstawienie uczniom założeń projektu, wytłumaczenie, na czym będzie polegała ich praca, jak będą oceniani i za co, w jaki sposób będzie sprawdzany postęp ich pracy, jak zaprezentują swe wyniki – nauczyciel danej klasy.

- Wybór kwestii, będącej składową ogólnego tematu projektu – uczniowie w grupach.
- Zbieranie informacji o życiu codziennym w latach 60. wśród dziadków/ krewnych/ innych rozmówców – uczniowie.
- Korzystanie ze źródeł pisanych, fotograficznych, dźwiękowych i filmowych oraz z opracowań tematu - uczniowie.
- Przygotowanie reportażu oraz prezentacji ustnej i multimedialnej – uczniowie.
- Prezentacja efektów pracy podczas Dnia Patrona – uczniowie.
- Monitorowanie na bieżąco postępów uczniów (na zwoływanych spotkaniach z koordynatorami) – nauczyciele odpowiedzialni za projekt.
- Ewentualne naprowadzanie uczniów na właściwe czynności, jeśli nie są oni w stanie sami poradzić sobie z tematem projektu – nauczyciele odpowiedzialni za projekt, inni uczniowie.
- Pomoc merytoryczna (nauczyciel historii), pomoc językowa, kompozycyjna (nauczyciel języka polskiego).
- Zaaranżowanie wystąpienia z okazji Dnia Patrona, na którym odbędzie się prezentacja projektów – odpowiedzialni nauczyciele.

VI Czas realizacji: od 1 października do 3 lutego (4 miesiące)

VII Szczegółowy harmonogram działań:

Działania	Termin realizacji
Ogłoszenie projektu przez nauczycieli historii i języka polskiego.	1 października
Zgłoszenie uczestników do projektu, podział na grupy	8 października
Etap I – Uczniowie mają już wybrane tematy i prezentują plany swoich projektów na spotkaniu z koordynatorami.	29 października
Etap II – Uczniowie na spotkaniu z koordynatorami prezentują pierwszą część swoich projektów. Do tego czasu powinni już przeprowadzić wywiady ze świadkami historii.	29 listopada
Etap III – Uczniowie na spotkaniu z	20 grudnia

koordynatorami prezentują drugą część swoich projektów. Do tego momentu powinni, prócz wywiadów, mieć opracowane źródła fotograficzne oraz internetowe, a także wybrane opracowania, z których będą korzystali.	
Nadsyłanie sprawozdań i dokumentacji z realizacji szkolnych projektów.	styczeń
Etap IV – Uczniowie prezentują swoje projekty podczas uroczystości związanych z Dniem Patrona. Na wydarzenie zaproszone są także osoby, z którymi uczniowie przeprowadzali wywiady.	3 lutego

VIII Źródła:

1. Osobowe: dziadkowie/ krewni uczniów, którzy mają dostarczyć ich wiadomości na temat życia codziennego w latach 60. W Krośnie.

2. Rzeczowe: opracowania książkowe na dany temat, historyczne źródła fotograficzne, dźwiękowe i filmowe.

3. Instytucjonalne: Uczniowie znajdą je w Krośnieńskiej Bibliotece Publicznej, Bibliotece Pedagogicznej w Krośnie, Muzeum Podkarpackim w Krośnie oraz Muzeum Rzemiosła w Krośnie.

IX Sposób dokumentacji przebiegu działań projektowych: zdjęcia. Uczniowie oraz odpowiedzialni za projekt nauczyciele będą dokumentowali postępy, fotografując działania uczniów.

X Przewidywany sposób prezentacji efektów prezentacji: W dzień prezentacji projektów, podczas zorganizowanego Dnia Patrona, uczniowie przedstawią swoje prace w formie prezentacji ustnej oraz multimedialnej. W wydarzeniu tym udział wezmą nie tylko uczniowie i nauczyciele, ale również osoby, które udzieliły wywiadów, opowiedziały o życiu codziennym w latach 60. w Krośnie. Ponadto, uczniowie mają stworzyć reportaże (lub fotoreportaże), które już po zakończeniu projektu zostaną wydrukowane w prasie lokalnej.

Aneks 2

Przebieg projektu

1. Projekt zostanie ogłoszony ósmoklasistom **1 października** przez nauczycieli historii i języka polskiego.
2. Uczniowie, chcący wziąć udział w projekcie powinni zgłosić się do **8 października**. W tym dniu odbędzie się spotkanie z koordynatorami, którzy przedstawią zasady projektu, jego oceniania, wytłumaczą ósmoklasistom jak ma wyglądać ich praca, wymienią kolejne etapy. Nastąpi wówczas podział dzieci na 4-5 osobowe grupy.
3. Pierwszy etap projektu kończy się **29 października**. Podczas spotkania z opiekunami, które odbędzie się tego dnia, uczniowie powinni przedstawić plany swoich prac. Podać nauczycielom wybrany przez siebie temat (np. moda w latach 60. XX wieku) i jeśli to możliwe wstępne pytania do świadków historii.
4. Koniec drugiego etapu to **29 listopada**. Do tego czasu uczniowie powinni przeprowadzić wywiady z dziadkami lub innymi krewnymi. W tym dniu odbędzie się spotkanie z koordynatorami, na których ósmoklasiści przedstawią wyniki swojej dotychczasowej pracy.
5. Trzeci etap projektu kończy się **20 grudnia**. Na spotkaniu z opiekunami uczniowie powinni zaprezentować drugą część swoich prac, a więc prócz wywiadów źródła fotograficzne i internetowe, do których udało im się dotrzeć oraz wybrane opracowania, z jakich mają zamiar korzystać. Oczywiście, w trakcie późniejszej pracy wybór źródeł i opracowań może ulec zmianom.
6. **Styczeń** jest miesiącem, w którym należy skompletować dokumentację dotyczącą projektu. W tym czasie ósmoklasiści powinni przedstawiać opiekunom szkice tekstów reportaży, fotoreportaży, tak, aby nauczyciele mieli czas na ewentualne poprawki przez ostateczną prezentacja projektu. Uczniowie powinni wówczas pracować nad prezentacjami multimedialnymi.
7. Dnia **3 lutego** podczas obchodów z okazji Dnia Patrona każda grupa zaprezentuje wyniki swojej pracy w formie multimedialnej. Idealnym scenariuszem jest sytuacja, kiedy poszczególne części projektu złożą się w harmonijną, uzupełniającą się całość. Tego dnia w uroczystościach wezmą udział również osoby, z którymi rozmawiali uczniowie – świadkowie historii.
8. Wyniki pracy dzieci – reportaże oraz fotoreportaże zostaną wydrukowane w **marcowym** wydaniu lokalnej gazety „KrosnoSfera”.

Aneks 3

Regulamin projektu

1. Zasady ogólne:

- a) uczniowie klasy ósmej szkoły podstawowej mają obowiązek wybrać projekt edukacyjny i czynnie w nim uczestniczyć,
- b) uczniowie mogą realizować projekt edukacyjny w grupach liczących 4-5 osób,
- c) zaleca się, aby projekt realizowany był w obrębie jednej klasy, ale dopuszcza się również współpracę między klasową,
- d) opiekunem projektu jest nauczyciel danego przedmiotu, z którym związany jest projekt,
- e) opiekun projektu ma obowiązek współpracować z innymi nauczycielami, dyrektorem szkoły oraz rodzicami lub opiekunami uczniów,
- f) początek realizacji projektów edukacyjnych to październik, zaś koniec luty.

2. Zadania koordynatora/ koordynatorów projektu:

- a) przygotowuje harmonogram danego projektu,
- b) przygotowuje kryteria oceniania projektu,
- c) dzieli uczestników projektu na 4-5 osobowe grupy,
- d) przedstawia uczniom przebieg projektu, ich zadania oraz kryteria oceniania,
- e) czuwa nad postępem w realizacji projektu,
- f) czuwa nad postępami poszczególnych grup i uczniów,
- g) opiekuje się uczniami podczas trwania projektu, służy im radą i pomocą,
- h) organizuje spotkania z uczniami w czasie trwania projektu (po zakończeniu każdego etapu),
- i) tworzy dokumentację dotyczącą całego projektu jak i poszczególnych grup i uczniów, ich postępów,
- j) organizuje publiczną prezentację wyników projektu.

3. Zadania uczniów biorących udział w projekcie:

- a) wybór tematu projektu po zapoznaniu się z jego zasadami oraz tokiem realizacji,
- b) wybór lidera grupy oraz podział obowiązków pomiędzy członków drużyny,
- c) przeprowadzenie wywiadów ze świadkami historii na temat wybrany przez daną grupę,

- d) wyszukanie źródeł potrzebnych do danego tematu (pisanych, fotograficznych, dźwiękowych, filmowych, internetowych),
- e) wyszukanie opracowań wybranego przez daną grupę tematu,
- f) korzystanie z pomocy placówek kulturalnych działających w mieście,
- g) stworzenie, na podstawie zgromadzonych materiałów reportażu lub fotoreportażu,
- h) publiczna prezentacja wyników pracy w formie multimedialnej podczas Dnia Patrona.

4. Zakończenie projektu i publiczna prezentacja:

- a) projekt kończy się publiczną prezentacją wyników pracy uczniów podczas uroczystości z okazji Dnia Patrona, którego termin został wyznaczony na 3 lutego,
- b) aby zapewnić jak najszerszy dostęp do publicznej prezentacji wyników projektu, uroczystość ta odbędzie się na sali gimnastycznej szkoły,
- c) szkoła zapewnia techniczną obsługę prezentacji wyników projektu.

5. Ocena projektu:

- a) w ocenie projektu będzie brana pod uwagę poprawność historyczna oraz językowa tekstu, współpraca osób w grupie, systematyczność pracy oraz sposób prezentacji wyników podczas Dnia Patrona,
- b) ogólna ocena z projektu wraz z jego tematem będzie wpisana na świadectwie ucznia,
- c) prócz ogólnej oceny projektu nauczyciele historii oraz języka polskiego wpiszą stopnie z poszczególnych przedmiotów,
- d) ocenie podlega każdy uczeń, biorący udział w projekcie,
- e) podstawą oceny będą reportaże, prezentacja oraz dokumentacja tworzona przez opiekunów.

6. Postanowienia końcowe:

Dokumentacja zgromadzona w trakcie realizacji projektu będzie przechowywana do końca nauki ucznia w placówce.

Aneks 4

Ankieta, będąca narzędziem badawczym w procesie oceny pracy ucznia

Imię i nazwisko:

Wybrany temat:

Ilość osób w grupie:

Ilość przeprowadzonych wywiadów:

Lokalne instytucje kulturalne, z których korzystała grupa:

Twoja rola w realizacji projektu:

Czego dowiedziałeś się podczas realizacji projektu na wybrany przez Ciebie temat z zakresu życia codziennego mieszkańców Krosna w latach 60. XX wieku?

Ewentualne rozszerzenie formularza ankiety:

Jak wyglądały mieszkania krośnian w latach 60. XX wieku?

Jaki najczęściej był model rodziny w Krośnie lat 60.?

Gdzie najczęściej pracowali krośnianie w latach 60.?

Jaka moda panowała w latach 60.?

Jakie środki transportu były najczęściej wybierane przez mieszkańców Krosna?

Czego jeszcze dowiedziałeś się z prac innych grup niż Twoja?